

СОЦІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ФУТБОЛЬНИХ ДЕРБІ ІСПАНІЇ ТА ПОРТУГАЛІЇ

Статтю присвячено соціологічному аналізу футбольних дербі Німеччини. В роботі з'ясовуються соціальні передумови та закономірності футбольних дербі Іспанії та Португалії. У статті проаналізовано особливості футбольних дербі в різних частинах Іспанії та Португалії залежно від соціальних та демографічних особливостей регіонів.

Ключові слова: футбольне дербі, туристичне дербі, левантійське дербі, галісійське дербі, канарське дербі, лісабонське дербі.

Статья посвящена социологическому анализу футбольных дерби Испании и Португалии. В работе выясняются социальные предпосылки и закономерности футбольных дерби в Испании и Португалии. В статье проанализированы особенности футбольных дерби в разных частях Испании и Португалии в зависимости от социальных и демографических особенностей регионов.

Ключевые слова: футбольное дерби, туристическое дерби, левантийское дерби, галисийское дерби, канарское дерби, лисабонское дерби.

The article is devoted to the sociological analysis of football derby in the Spain and Portugal. The work of 'yasovuyutsya social conditions and patterns of football derby in the in the Spain and Portugal. The paper analyzed the characteristics of football derby in different parts of the in the Spain and Portugal based on social and demographic characteristics of regiones.

Key words: football derby, derby de voyage, levantian derby, galician derby, canary derby, Lisbon derby.

Мета статті. Здійснити соціологічний аналіз футбольних дербі Іспанії та Португалії.

Аналіз досліджень та публікацій. Стан дослідження проблеми. Дослідженням соціальних особливостей футбольних дербі в Іспанії та Португалії займалися такі вчені як Д. Гирін [1, 2, 3], А. Мананов [5], В. Пасічний [6], J. Burns [10], G. Lopez [15], R. Tovar [16] та інші. В той же час даний аспект соціальної реальності у вітчизняній соціологічній думці не є вивченим. До того ж проблематика футбольних дербі взагалі не розглядається в українській соціологічній думці.

Виклад основного матеріалу. Королівська федерація футболу Іспанії була заснована в 1909 році. З 1913 року вона проводить національну першість з футболу. Це говорить про високий рівень ефективності роботи даної організації, оскільки в деяких країнах від створення національної федерації з того чи іншого виду спорту до проведення національної першості можуть проходити декілька десятиліть.

Розвиток іспанського футболу є досить неоднозначним. З одного боку мадридський «Реал» виграв перші п'ять кубків європейських чемпіонів. Збірна Іспанії на початку 60-років ХХ століття була однією з найсильніших національних команд

Європи. В той же час останні чотири десятиліття ХХ століття пройшли під знаком невдач збірної Іспанії. Вона була постійним фаворитом більшості європейських та світових футбольних форумів. Але в більшості випадків вона ставала головним невдахою цих змагань.

Мадридським дербі називають протистояння двох клубів зі столиці Іспанії: Реала й Атлетико. Атлетико вважається командою робітничого класу міста Мадрид; Реалу ж симпатизують «вершки» столиці Іспанії. Два клуби зустрічалися на турнірах різного рівня: Ла Лізі, Кубку Короля, Кубку Ліги й навіть у Лізі Чемпіонів. Всього за історію протистоянь клуби провели 144 матчу. Реал виявився сильніше в 78 іграх, Атлетико переміг в 35, і 31 разів команди зіграли внічию [4; 6]. В кубку Іспанії згадані клуби провели 31 матч. «Реал» переміг 11 разів, а «Атлетико» виграв 8 зустрічей, а також зіграли 16 разів унічию. Атлетико не пізнавали радості перемог над Реалом уже 11 років.

Як бачимо «Реал» має суттєву перевагу над своїми суперниками з «Атлетико», але всі матчі проходять у боротьбі. Останні роки в цьому дербі все частіше проявляються соціальні чинники, оскільки фінансові негаразди в Іспанії взагалі і в

Мадриді зокрема призвели до збільшення популярності робітничого руху [13]. Мадридський «Атлетико» є символом робітничого руху «Мадриду», і саме тому всі «ліві» та антиглобалісти Іспанії розглядають згаданий футбольний клуб як символ своїх громадських та політичних рухів. Мадридське дербі є частиною так званого паралельного дербі. Суть цього дербі полягає в тому, що дербі між представниками одного міста поєднується з дербі національного масштабу. Крім Іспанії, подібні дербі наявні в Португалії, Греції та Туреччині. Ще однією особливістю паралельного дербі є подовження дербі за рахунок зустрічей між менш відомими командами міста зі своїм відзеркаленим суперником з іншого міста та з головним суперником по дербі більш відомого клубу зі свого міста.

Паралельною парою в паралельному іспанському дербі є каталонська пара «Барселона» – «Еспаньол». На думку Д. Гіріна «Барселона» – це символ каталонської незалежності, мови, культури, словом, усього антимадридського. А результати на футбольному полі служать одночасно й політичною заявою, спрямованою на адресу офіційної іспанської столиці. Так що створення «Еспаньола» – це відповідь чужинцям, і назва для клубу була обраною аж ніяк не випадково, так само як і прикметник «королівський» у ньому. Тим самим підкреслювався зв'язок з Іспанією й Мадридом [1; 14].

Із часом антагонізм між двома клубами тільки підсилювався. Так, у 1918 році, у відповідь на прохання каталонської влади про автономію, «Еспаньол» організував збір підписів і відправив у Мадрид відповідну петицію, де виступав проти цього кроку. А в роки громадянської війни й наступної диктатури Франко багато шанувальників «Еспаньола» були членами «Іспанської фаланги» – правої політичної партії, що при авторитарному режимі була єдиною легальною іспанською політичною партією [Espanoia]. У той час як більшість каталонців було на боці лівих сил. Каталонське дербі має підвищений інтерес саме для «Еспаньола», оскільки «Барселони» головний суперник – це «Реал». Тим більше, що останнє десятиліття «Еспаньол» грає роль середняка і аутсайдера іспанської першості. Саме тому мета відібрати залікові очки в «Барселони» – це головна задача даного клубу на сезон через проблеми з фінансуванням та менеджментом клубу. В нижчих дивізіонах іспанського футболу розігрують клуби «Бадалона» та «Жирона».

Протистояння між «Реалом» та «Барселоною» вважається одним з найяскравіших і принципових протистоянь світу. Кожного разу цей матч стає великою подією для всього футбольного світу, який дивляться мільйони людей [9]. Це протистояння є політичним: як «Барселона» – це символ іспанської аристократії, «Барселона» – це відображення ідеї незалежності Каталонії. На сьогодні – це дербі є найбільш популярним дербі у світі і його за комерційним потенціалом

порівнюють з фіналом Ліги європейських чемпіонів. Особливо за часів протистояння тренерської думки Ж. Моуріньо та Х. Гвардіола.

На відміну від Барселони або Мадрида, де в місцевих дербі існує чіткий розподіл на града та його молодшого брата. У Севільї симпатії жителів міста поділені порівно. І ця обставина робить протистояння між двома клубами трохи гостріше, ніж у двох найбільших містах Іспанії.

«Бетісом» – це колишня частина «Севільї». Справа в тому, що кілька членів правління «Севільї», уже на той момент існуючої, будучи незгодними з політикою клубу, вийшли з нього й в 1910 році заснували клуб «Бетіс». А чотирма роками пізніше відбулося його злиття з іншим міським клубом, «Севілья Баломпі», у результаті чого у світі з'явився «Реал Бетіс Баломпі». А оскільки «Севілья Баломпі» була створена в 1907 р., те саме цю дату й прийнято вважати роком народження «Бетіса» – адже завжди приємно додати собі кілька зайвих років, для солідності [2].

Спочатку, як і в багатьох інших містах, між двома командами існували суворі соціальні розходження – «Севілья» уважалася клубом місцевої аристократії й буржуазії, у той час як суперник позиціювався як народна команда. Та й стадіон «Бетіса» перебуває на південній окраїні Севільї, де в першій половині минулого століття існував робочий квартал. Сьогодні незважаючи на іспанські традиції, класова складова дербі перейшла на периферію.

Цікавим є і фанатське питання в даному протистоянні. Фанати «Севільї», що зветься «Біріс Норте», вважається найстаршою в країні. А назва вона своє одержала від прізвища одного із гравців «Севільї» – Момоде Нидже, що був із із Гамбії й більше відомий як Бірі-Бірі. Вони вважаються антифашистами. В той час як фанати «Бетіса» підтримують ультраправі політичних погляди.

В Галісії між собою увесь час сперечаються міста Ла-Корунья та Віго, два портових міста. В XI-XV ст. між ними була війна за вантажі: щоб мати більший, ніж у суперників вантажообіг у портах, вони йшли на все. І згодом суперництво перетворилося в дійсну ненависть, що дала нам дербі Гальєго – матч між «Депортиво», що представляє Ла-Корунью, і «Сельтой», що представляє Віго [5, с. 9]. Латентним представником галісійського дербі є «Компостела», яка є командою-ліфтом між першим та другим іспанським дивізіоном і дуже рідко зустрічається з галісійськими градами. Тому і матчі цього дербі не викликають великого захоплення серед іспанських вболівальників. Матчі ж «Депортиво» та «Сельти» – це матчі двох середняків, що мають рівну підтримку, і це дербі є протистоянням територіального значення. Хоча останні два десятиліття пройшли під трендом успіхів «Депортиво» і закріплення цього клубу в образі третьої сили іспанської першості та фінансові проблеми клубу призвели до зрівняння статусів галісійських клубів.

Галісійське дербі перетікає в андалуське, де вже згадана «Севілья» протистоять клубу, що нещодавно став одним із клубів-олігархів. Цим клубом є «Малага». І з цього моменту дане дербі стало справді цікавим і економічно привабливим для телеіндустрії. Дане дербі є найбільш перспективним не тільки в Іспанії, але й в усій Європі.

Порівняти галісійське дербі можна з левантійським. Левантійське дербі – одне з тих протистоянь, яке актуалізувалося тільки останнім часом. Учасниками даного дербі є «Валенсія» і «Леванте». «Валенсія» входить у п'ятірку найтитулованіших клубів Іспанії і суперництво з провінційним галісійським клубом з «Леванте» не є значною віхою в житті цього клубу, оскільки цей клуб тільки в 2010 році почав показувати стабільно високі результати, і тому це дербі ми розглядаємо крізь призму принципового протистояння, що зароджується.

Неординарним дербі є баскське протистояння. М. Петренко зазначає, що в Іспанії більше ніде не зустріти двобою, де на трибунах сидять уболівальники двох команд, що грають пліч-о-пліч [7]. Як ми знаємо, що баскські клуби дотримуються національного принципу вибору гравців до свого клубу. Найчастіше баскські команди перебувають на одному рівні, але значимість «Атлетика» з Більбао є більш високою, тому що даний клуб є рудиментом сучасного футболу. Це статус він завоював через те, що за всю історію клубу в його складі не було жодного футболіста, який би не був баском. На карті сучасного європейського футболу Басконія є символом спортивного антиглобалізму та правих ідей.

Іспанським прикладом туристичного дербі є канарське дербі. «Тенеріфе» представляє найбільший канарський острів (Тенеріфе), тоді як «Лас-Пальмас» – виходець із третього за величиною острова Гран Канарія. Із всіх Канарських островів, ці два є найбільш динамічно розвинутими. Крім того, це ще й суперництво двох найбільших міст на Канарських островах – Лас-Пальмас-де-Гран-Канарія і Санта-крус-де-тенеріфе. Спортивна складова досить проста – клуби з'ясовують, хто ж з них є найсильнішим на Канарських островах [12]. Канарське дербі проходить за домінацією «Мальорки», яка в 90-ті роки ХХ століття була одним з лідерів іспанського футболу, але особливий колорит згаданого дербі є перспективним для системи подієвого туризму. До цієї ж категорії можна віднести й інші «малі» іспанські дербі.

Дуже схожою до іспанської є і система португальських дербі. Португалія та Іспанія є сусідніми країнами зі схожими культурно-історичними та кліматичними умовами, тому і система португальських дербі є подібною до іспанської. Головною відмінністю іспанських та португальських дербі є масштаби країн. Португалія є країною вдвічі меншою за Іспанію, і тому в країні менше дербі, але від того вони не є менш запеклими та цікавими.

У Португалії ще більш явно проявляється ефект паралельного дербі. Учасниками цього дербі лісабонські «Бенфіка» та «Спортинг» і одноімений клуб з міста Порту. Представники цієї трійці виграли 97% всіх золотих комплектів нагород португальської першості з футболу. Тільки «Боавішта» та «Белененсеш» за 86 років по одному разу переривали гегемонію зазначених футбольних клубів у Португалії. Протистояння лісабонських клубів є протистоянням земляків з усіма його особливостями.

«Бенфіка» є народною командою Португалії і спортивним товариством, що з давніх-давен було незалежним від політичного режиму. Вона з'явилася на світло на два роки раніше принципового суперника – в 1904, у той час як «Спортинг» – в 1906. І, що характерно, скандал і сувора ворожість між двома клубами виникли ще до того, як був зіграний перший матч. Д. Гирин зазначає, що в 1907 році відразу вісім футболістів «Бенфіки» у пошуках кращих матеріальних умов перейшли саме в «Спортинг», що відразу ж знекровило «орлів». Не дивно, що перше дербі, що відбулося в тому ж році, завершилося перемогою «левів». Але надалі «Бенфіка» за кількістю трофеїв залишила свого суперника далеко за – 32 чемпіонським титулу проти 18 у «Спортинга» [3]. «Спортинг» і сьогодні є клубом № 2 в Лісабоні і третім за популярністю в Лісабоні, незважаючи на досить високі показники. У Лісабоні неможливо собі представити, як це, наприклад, нерідко буває інших містах, де є поширеною практикою вболівання родичами за різні команди і разом відвідувати стадіон.

Протистояння лісабонських клубів з футбольним клубом «Порто» є паралельним виміром цього дербі. «Порто» є клубом з портового міста, що є важливим елементом португальських протистоянь. Порту розташований на півночі, історична батьківщина робітничого класу, у промисловому місті із сильним прагнення до незалежності. Далі на південь розташувався Лісабон, де мешкають заможні португальці. Класико між «Порту» і «Бенфікою» є втіленням суперництва двох кращих клубів Португалії. Перше класико між «Порту» і «Бенфікою», відбулося 28 квітня 1912 року, у якому переміг столичний клуб з розгромним рахунком (8:2). Через тільки вісім років, «Порту» відсвяткував свій перший успіх над «орлами» (3:2), і майже дев'ять років пройшло, як була здобута друга перемога [16, с. 12]. Бенфіка з перших розіграшів кубку європейських чемпіонів стала другим за титулованістю клубом Європи після мадридського «Реалу». З 70-х років ХХ століття «Порто» став показувати результати на рівні «Бенфіки» як у рамках португальської першості, так і в європейських кубкових турнірах. З цього моменту це непримиренні суперники і дербі між ними є найбільш значимим португальським футбольним протистоянням Португалії. В той же час протистояння «Порто» з лісабонським «Спортингом», але це дербі є контекстним і його

суть є спортивною, бо соціальних передумов немає. Та все ж через зменшення рівня успіхів «Бенфіки» «Спортинг» почав відігравати роль найуспішнішого клубу Лісабону яким за своїм архетипом призначено конкурувати з головною командою португальської провінції, що носить назву всієї країни.

Існує і дербі міста Порто, крім одноіменного клубу в ньому брав участь футбольний клуб «Боавішта». Цей футбольний клуб є клубом другої хвилі португальських грандів разом з «Брагою» та «Беленсенешем». До 2008 року дане дербі, що було регіональним «Боавішта» це команда одного з великих районів Порто було найбільшим провінційним дербі Португалії. До того як дане дербі стало предметом судового розгляду і було визнане «договірним» [8]. Після цього «Боавішта» втратила головних вболівальників та фінансових ресурсів та грає в третьому дивізіоні португальської футбольної першості і дербі для сучасного футболу є втраченим. Серед цікавих провінційних

дербі в Португалії слід виділити Дербі ду Мінью, яке розігрується клубами третього за масштабами португальського міста Брага та річки Мінью. Безпосередніми учасниками цього дербі є клуби «Брага» та «Гімараш». Брага є домінуючим клубом у рамках цього дербі, яка має ресурси однойменного міста, а «Гімараш» є командою з даного регіону. Дербі є колоритним через те, що вболівальники розігрують велику кількість карнавалізованих дійств, характерних для середньовічної Португалії.

Висновки. Іспанський та португальський футбол є дуже спорідненим через сусідство країн та схожість соціокультурних структур. В обох країнах присутня велика кількість регіональних дербі та дербі одного міста. В цих країнах, як і в таких південних країнах Європи як Греція та Туреччина, присутні паралельні дербі. Через соціально-демографічні чинники в Іспанії присутня більш насичена система футбольних дербі ніж в Португалії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гирин Д. Вокруг света за 60 дерби: «Барселона» – «Эспаньол». [Электронный ресурс] / Д. Гирин. – Режим доступа : <http://www.sport-express.ua/football/news/74057-vokrug-sveta-za-60-derbi-barselona-espanol.html>.
2. Гирин Д. Вокруг света за 60 дерби: «Севилья» – «Бетис». Электронный источник / Д. Гирин Режим доступа : <http://www.sport-express.ru/sunday/2011/09.07/reviews/15046/>.
3. Гирин Д. Вокруг света за 60 дерби: «Бенфика» – «Спортинг». [Электронный ресурс] / Д. Гирин. – Режим доступа : <http://www.sport-express.ru/sunday/2011/16.07/reviews/15171/>.
4. Мадридское дерби. История противостояния [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://footballua.tv/news/novosti_futbola/madridskoe_derbi_istoriya_protivostoyaniya.
5. Маннанов А. Испанские войны. Дерби, фанаты, традиции публицистические очерк / А. Маннанов. – К. : Издательский дом Украинский Медиа Холдинг, 2011. – 256 с.
6. Пасичный В. Чемпионат Испании. 31-й тур. «Реал» – есть 100 голов в 30 играх! [Электронный ресурс] / В. Пасичный. – Режим доступа <http://www.ua-football.com/foreign/spain/4f7746f9.html>.
7. Петренко М. В баскском дерби сильнее Атлетик. [Электронный ресурс]. / М. Петренко. – Режим доступа : http://ole.org.ua/europe/spain/26664/v_baskskom_derbi_silnee_atletik.html.
8. С «Порту» сняли 6 очков, а «Боавишту» отправили во второй дивизион Электронный источник. Режим доступа http://www.profootball.com.ua/2008/05/10/s_portu_snyali_20.html.
9. Barca & Real renew El Clasico rivalry [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/7773758.stm>.
10. Burns J. Spanish football's uncivil war / J. Burns // Financial Times November 18, 2005. F.6.
11. Economía del Espanyol para no Economistas, Informe APMAE Temporada 2010-2011, La. Ferran Marín. Barcelona: APMAE (2011).
12. El Diablo. Тенерифе (Испания) [Электронный ресурс] / El Diablo Режим доступа : <http://futbol.moy.su/blog/2007-12-30-207>
13. Historia del Balonmano. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.rfebm.com/PAGINA01.PDF>.
14. Historia crítica del Fútbol Club Barcelona: 1899-1999, de Ramon Barnils y otros autores. Barcelona, Editorial Empuries 1999.
15. Lopez G. Alrededor De La Historia. Memoria Gráfica Del Real Madrid. Libro Oficial Del Centenario, Madrid, 2002.
16. Tovar R. M. Almanaque do FC Porto 1893-2011. Lisboa: Caderno, 2011.

Рецензенти: Гавеля В. Л., д.філос.н., професор;
Мінц М. О., к.і.н., доцент.

© Мосаєв Ю. В., 2012

Дата надходження статті до редколегії 16. 09. 2012 р.

МОСАЄВ Юрій Володимирович – к.соц.н., доцент кафедри соціології та соціальної роботи Класичного приватного університету.

Коло наукових інтересів: соціологія спорту.